

Мажник Наталя Андріївна,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та соціальних наук
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця

ВИВЧЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СТУДЕНТІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

Анотація. У статті розглянуто загальні особливості індивідуального підходу в навчанні на сучасному етапі, диференціації навчання як однієї з форм індивідуалізації. Узагальнено наукові підходи до визначення поняття «індивідуалізація». Проаналізовано психологічну характеристику основних властивостей студентів різних курсів. Дано аналіз індивідуальних особливостей студентів на основі анкетування. Зазначається, що індивідуальний підхід у навчанні буде тоді ефективним, якщо індивідуальна й пізнавальна діяльність студентів виступатиме в ролі органічного елемента їхньої самостійної роботи. Запропоновано методи реалізації індивідуального підходу до навчання студентів та інструменти для його поглибленого впровадження на рівні закладу вищої освіти.

Ключові слова: диференціація, темперамент, характер, психологічні особливості, освітній процес, індивідуальний підхід.

Мажник Наталья Андреевна

МЕТОДИКА ИЗУЧЕНИЯ ИНДИВИДУАЛЬНЫХ ОСОБЕННОСТЕЙ СТУДЕНТОВ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

Аннотация. В статье рассмотрены общие особенности индивидуального подхода в обучении на современном этапе, дифференциации обучения как одной из форм индивидуализации. Обобщены научные подходы к определению понятия «индивидуализация». Проанализирована психологическая характеристика основных свойств студентов разных курсов. Дан анализ индивидуальных особенностей студентов на основе анкетирования. Отмечается, что индивидуальный подход в обучении будет тогда эффективен, когда индивидуальная, познавательная деятельность студентов станет выступать в роли органического элемента их самостоятельной работы. Предложены методы реализации индивидуального подхода к обучению студентов и инструменты для его углубленного внедрения на уровне учреждения высшего образования.

Ключевые слова: дифференциация, темперамент, характер, психологические особенности, учебный процесс, индивидуальный подход.

Natalya Mazhnyk

METHODOLOGY FOR STUDYING THE INDIVIDUAL FEATURES OF STUDENTS IN THE EDUCATIONAL PROCESS

Abstract. The article deals with the general characteristics of the individual approach in teaching, the properties of its current state, the differentiation of

education as one of its forms of individualization. Generalized scientific approaches to the definition of the concept of individualization. The psychological characteristics of the basic properties of the student's age at different courses are analyzed. The analysis of individual characteristics of students on the basis of questionnaires was conducted. It is noted that an individual approach to learning will then be effective when the individual, cognitive activity of students will act as an organic element of their independent work. The offered methods of realization of an individual approach to the students' training and the tools of in-depth studying of it at the higher education institution level.

Key words: *differentiation, temperament, character, psychological peculiarities, educational process, individual approach.*

Постановка проблеми

Серед найважливіших завдань, що стоять перед системою освіти, особливе місце посідають пошук і впровадження такої організації освітнього процесу, яка дасть змогу не тільки ефективно формувати у студентів необхідний обсяг теоретичних знань, практичних умінь і навичок, а й цілеспрямовано розвивати їхні інтелектуальні здібності і прагнення до самоосвіти та самовдосконалення. Виконанню цих завдань сприяє посилення індивідуалізації навчання.

Актуальність проблеми дослідження. На основі вивчення індивідуальних особливостей студентів головним завданням установ, що забезпечують здобування вищої освіти, є розвиток конкурентоспроможності майбутніх фахівців відповідно до сучасних вимог ринку праці до якості трудових ресурсів. Важливе значення серед багатьох аспектів щодо врахування індивідуальних особливостей в організації освітнього процесу має індивідуалізація змісту освіти відповідно до можливостей студентів.

Аналіз основних досліджень та публікацій

Окремі аспекти проблеми індивідуалізації навчання було розглянуто в працях багатьох учених, зокрема, В. Белінського, М. Добролюбова, М. Чернишевського. Велику увагу вивченню індивідуальних особливостей учнів приділяли М. Бунаков, В. Водовозов, П. Каптерев, М. Пирогов, розвиваючи, збагачуючи ідеї К. Ушинського, який уперше на науковій основі розглянув питання індивідуального підходу до учнів у навчанні. Ю. Бабанський, В. Онищук, В. Паламарчук досліджували форми, рівні, види диференціації та її навчально-методичне забезпечення. Індивідуальний підхід в освіті розглядався у дисертаціях С. Петрової, П. Сікорського, В. Шульдика, О. Ярошенко та ін. На основі вивчення наукових праць було виявлено, що науковці пропонують різні підходи щодо визначення та застосування індивідуального підходу в освітньому процесі, який використовується для ліквідації недоліків у знаннях і надання допомоги студентам для оволодіння та засвоєння матеріалу. В одних випадках головне – це здатність до навчання, працьовитість, темпи просування, в інших – ставлення до навчання, пізнавальні інтереси, потреба в знаннях, здібності. Однак проблема індивідуалізації навчання є недостатньо вивченою, і на практиці виникають труднощі в її реалізації.

Метою статті є вивчення процесу врахування індивідуальних особливостей студентів, визначення методів реалізації індивідуального підходу в освітньому процесі.

Для досягнення мети необхідно:

- розглянути теоретичні засади вивчення індивідуального підходу в процесі навчання студентів;
- визначити психологічні особливості та розвиток студентів;
- дослідити особливості і мотивацію сучасних студентів ХНЕУ ім. С. Кузнеця;
- визначити основні методи реалізації індивідуального підходу в процесі навчання студентів.

Виклад основного матеріалу

В умовах приєднання України до Болонського процесу особливо важливим є формування конкурентоспроможності майбутніх фахівців, а отже, підвищення якості освіти. У галузі вищої освіти напрями державної політики визначено Конституцією України, Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», Національною доктриною розвитку освіти України в XXI столітті. У доктрині визначається, що одним із пріоритетів державної політики є особистісно орієнтоване навчання та гнучкий індивідуальний підхід в освіті. Це головна мета української системи освіти, що передбачає створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості.

Індивідуальний підхід у педагогічній теорії розглядають як один із найважливіших загальнопедагогічних і дидактичних принципів навчання. По-перше, на відміну від інших дидактичних принципів, принцип індивідуального підходу вимагає систематичного врахування не лише соціально-типового, а й індивідуально неповторного в особистості кожного студента. По-друге, кожний студент без винятку потребує індивідуального підходу. По-третє, індивідуальний підхід є активним, формувальним, розвивальним принципом, що допускає творчий розвиток індивідуальності⁸.

Однак, незважаючи на важливість цього питання, проблему індивідуалізації навчання ще недостатньо вивчено, тому виникають певні труднощі щодо її реалізації. На практиці в багатьох випадках відсутня комплексна система врахування індивідуальних особливостей студентів у освітньому процесі, реалізуються лише елементи індивідуального підходу. Розроблення теоретичних положень і впровадження їх у практику закладу вищої освіти (ЗВО) відбувається повільно, на відміну від середньої школи, де ідеї диференціації втілюються досить інтенсивно. Питання впровадження індивідуального та диференційованого підходів у навчанні є дуже актуальним, оскільки загальноприйняті положення особистісно орієнтованого навчання фактично орієнтовано на «середнього» студента. Як один із важливих принципів педагогіки, індивідуальний підхід полягає в управлінні розвитком людини, оснований на глибокому знанні рис її особистості й умов життя. Індивідуальний підхід передбачає пристосування основного змісту цілей, навчання і

---

⁸ Чередник О. Індивідуалізація навчально-пізнавальної діяльності студентів як показник розвивального навчання / О. Чередник // Вісник Ін-ту розвитку дитини. — 2011. — № 17. — С. 116–121.

виховання до окремого студента, забезпечення запроєктованого рівня розвитку особистості з пристосування форм і методів педагогічного впливу щодо індивідуальних особливостей. Індивідуальний підхід створює найсприятливіші можливості для розвитку бажання пізнавати, для активності, для розвитку схильностей та обдарувань кожного.

Головною є потреба у визначенні поняття індивідуального підходу.

Індивідуалізація – організація освітнього процесу, коли під час вибору способів, прийомів, темпу навчання враховуються індивідуальні особливості студентів, рівень розвитку їхніх здібностей до навчання⁶.

Індивідуальний підхід – це здійснення педагогічного процесу з урахуванням індивідуальних особливостей студентів, які помітно впливають на їхню поведінку в різних життєвих ситуаціях⁴.

Індивідуальний підхід у навчанні з двох попередніх визначень передбачає лише врахування певних особливостей студентів, що відображає неповне розуміння поняття індивідуалізації, оскільки не має на меті розвиток цих особливостей.

Індивідуалізація навчальної діяльності, на думку Л. Виготського, здійснюється в умовах розвивального навчання, з опорою не лише на актуальний рівень навчання і формування здібностей до нього, а й на «територію ближнього розвитку» кожного студента¹.

Отже, індивідуалізація, як педагогічне поняття, означає виокремлення студента в процесі навчання для врахування притаманних йому особливостей. Індивідуалізація має комплексний характер і здійснюється під час сприйняття мети, вирішення навчальних завдань, визначення способів дій, мотивації, контролю й самоконтролю. Саме у цих умовах відбувається інтеграція окремих прийомів, способів індивідуального підходу в єдину систему, що підвищує ефективність навчання, виховання й розвитку. Для повного розуміння поняття індивідуалізації навчання треба не тільки враховувати наявні особливості студентів, а й мати на меті їхній розвиток. У сучасних умовах реалізувати індивідуальний підхід у навчанні дуже складно, адже найчастіше він відбувається у вигляді диференціації, оскільки велика завантаженість викладачів не дає їм змоги приділити належну увагу кожному студентові.

Диференціація — це така форма індивідуалізації, коли студенти, схожі за певними індивідуальними особливостями, об'єднуються в групи для окремого навчання. У педагогічній літературі є два терміни: «зовнішня диференціація» і «внутрішня диференціація». Зовнішня диференціація — це така організація освітнього процесу, за якої створюються спеціальні диференційовані групи для задоволення різнобічних інтересів, здібностей і нахилів студентів. Внутрішня

---

⁶ Педагогическая энциклопедия : в 4 т. / глав. ред. И. А. Каиров, Ф. Н. Петров. — М. : Советская энциклопедия, 1965. — Т. 2: Ж–М. — 912 с. — С. 201.

⁴ Індивідуальний підхід в обученні як основа личностно орієнтованого образования [Електронний ресурс]. — Режим доступа : <http://www.profile-edu.ru/individualnyj-podxod-v-obuchenii-kak-osnova-lichnostno-orientirovannogo-obrazovaniya-page-9.html>. — Дата обращения: 09.02.2018. — Название с экрана.

¹ Виготский Л. С. Собрание сочинений: в 6 т. / Л. С. Виготский. — М. : Педагогика, 1984. — Т. 5. — 369 с.

диференціація — це така організація освітнього процесу, яка здійснюється в умовах роботи викладачів усередині звичайної групи для розвитку індивідуальності⁹.

Диференціація навчання також поділяється на рівневу (за здібностями й успішністю в навчанні) та профільну (за нахилами й інтересами)².

Самостійна педагогічна технологія — це диференційоване навчання, яке має свій науковий апарат і складається з трьох ступенів²: наукового підходу, педагогічних принципів, філософських позицій.

Результати, отримані в процесі спостереження, допоможуть викладачеві виявити рівень пізнавальної самостійності, визначити методику індивідуального підходу, спрямовану на розвиток активності і самостійності студента в навчанні. Для діагностики навчальних здібностей найважливішу роль відіграє співвідношення продуктів діяльності з конкретними умовами, в яких вони були отримані: ступенем самостійності, проявленої студентом під час їх виготовлення, кількістю допущених і виправлених потім помилок, витратами часу тощо.

Отже, для сприяння підвищенню якості освіти, розвитку пізнавальних властивостей студентів та розкриття їхнього потенціалу необхідним є поглиблене використання методів індивідуалізації навчання, насамперед, комплексне та систематичне використання диференційованого підходу.

Розвиток студента на різних курсах має деякі особливості.

Перший курс — це залучення колишнього абітурієнта до студентських форм колективного життя, де проходить процес його адаптації, при цьому відсутній диференційований підхід до своєї нової ролі.

Другий курс — це період найбільш напруженої навчальної діяльності студентів, до якої входять усі форми навчання і виховання. Студенти отримують загальну підготовку, формуються їхні культурні запити і потреби.

Третій курс — зміцнення інтересу до наукової роботи як відображення подальшого розвитку і поглиблення професійних інтересів студентів. Спеціалізація часто призводить до звуження сфери інтересів особистості.

На *четвертому курсі* в період проходження навчальної практики відбувається перше реальне знайомство зі спеціальністю. Студенти переоцінюють життєві й культурні цінності, інтенсивно шукають більш раціональні способи і форми спеціальної підготовки.

На *п'ятому курсі* формуються чіткі практичні установки щодо майбутньої діяльності, де проявляються нові, більш актуальні цінності, пов'язані з матеріальним і сімейним становищем, місцем роботи тощо. Студенти поступово відходять від колективних форм життя закладу вищої освіти.

Студентський вік (17–23 роки) створює найбільш сприятливі умови для психологічного, біологічного і соціального розвитку. Розгляд та вивчення викладачами вищої школи особливостей цього віку дає змогу краще, повніше

---

⁹ Шахмаев Н. М. Дифференциация обучения в средней общеобразовательной школе / Н. М. Шахмаев // Дидактика средней школы ; под ред. М. А. Данилова, Н. М. Скаткина. — М. : Просвещение, 1975. — С. 251–281.

² Дrajниця С. А. Дифференціація навчання: актуальні проблеми та пріоритетні шляхи реалізації в інтегрованому освітньому просторі ВНЗ / С. А. Дrajниця, О. М. Дrajниця, О. А. Дудар // Збірник наукових праць Хмельницького ін-ту соціальних технологій ун-ту «Україна». — 2010. — № 2. — С. 178–183.

розкрити якості й можливості студента, його особистісні риси, враховувати їх у навчальному процесі.

Індивідуальні особливості студента залежать від конкретних умов його життя, діяльності, форм спілкування, значить, і вивчати їх необхідно під час безпосередньої реальної діяльності (навчальної, професійної, суспільної). Це дає змогу визначити спрямованість, ставлення певної особистості до пізнання навколишнього світу, особливостей навчальної та інших видів діяльності студентів. До індивідуальних психологічних особливостей відносять своєрідність відчуттів, сприйняття, мислення, пам'яті, уяви, особливостей інтересів, нахилів, здібностей, темпераменту, характеру особистості. Індивідуальні психологічні особливості впливають на розвиток особистості, ними значною мірою зумовлено формування всіх якостей.

Однією з психічних властивостей особистості є її темперамент. Темперамент — незмінна вроджена характеристика особистості. Впливати на особливості темпераменту неможливо, натомість важливо враховувати їх у процесі освітньої діяльності.

Основними компонентами темпераменту є: загальна психічна активність особистості, рухливість (моторність) та емоційність. Від темпераменту залежить: швидкість виникнення психічних процесів та їх стійкість; темп і ритм діяльності й поведінки; інтенсивність психічних процесів. Темперамент накладає відбиток і на інші особливості психіки.

Як студент здійснюватиме навчальну діяльність, визначають властивості темпераменту. Успішність студентів та ефективність їхньої діяльності залежатиме від умов, у яких відбувається освітній процес. Якщо студентові нав'язувати організацію діяльності, яка суперечить можливостям, обумовленим властивостями його темпераменту, то це може призвести до зниження продуктивності його праці, тобто нав'язування певної моделі діяльності негативно позначається на результатах цієї діяльності. Поведінка студентів у складних ситуаціях залежить від властивих їм особливостей темпераменту. Студенти зі слабким типом нервової системи виявляють істотне погіршення розподілу уваги під час виконання завдань, які оцінюються педагогом. Студенти з сильною нервовою системою виявляють більшу концентрацію уваги під час виконання завдань, які оцінює викладач, ніж під час виконання завдань, які не оцінюються. У загрозовій ситуації сильні індивіди проявляють більшу концентрацію уваги, ніж студенти зі слабкою нервовою системою. Подолати негативний вплив темпераменту можна завдяки реорганізації діяльності, коли в процесі навчання і виховання створюються умови, за яких збільшуються позитивні прояви темпераменту. Залежно від впливу властивостей темпераменту на різні сфери діяльності, педагог використовує індивідуальні принципи навчання і виховання.

Т. Хромина надає такі педагогічні рекомендації урахування індивідуальних властивостей студента в освітньому процесі⁷.

---

⁷ Хромина Т. В. Темперамент и особенности его проявления в учебно-спортивной деятельности студента / Т. В. Хромина. — Хабаровск : Изд-во ДВГАФК, 2008. — 50 с. — С. 28.

Тривожність. Якщо у студента підвищена тривожність, то необхідно м'яке, тактовне, уважне ставлення; навчання методів регулювання емоційних станів; утримування від надмірної витрати енергії; дозування мотивації.

Ригідність вимагає уявного відтворення дій перед їх виконанням, зміну місць занять, видів діяльності, методів роботи, способів пояснення.

Екстравертизованість: вимога систематичної роботи над собою, стримування проявів надмірної товариськості в процесі діяльності.

Основа характеру – темперамент, який визначає в характері такі риси, як урівноваженість або труднощі входження в нову ситуацію, рухливість або інертність реакції тощо. Однак темперамент не визначає характер. У людей з однаковими властивостями темпераменту можуть бути зовсім різні характери. Характер формується впродовж усього життя під впливом різноманітних зовнішніх факторів і, на відміну від темпераменту, на формування характеру можна впливати. Особливості темпераменту можуть сприяти або протидіяти формуванню тих чи інших рис характеру.

Характер – це поєднання стійких психічних властивостей особистості, які зумовлюють типові для неї способи поведінки й емоційного реагування під час діяльності і спілкування в різних життєвих ситуаціях. Прямо характер не впливає на успішність навчання, але може створювати труднощі або сприяти навчанню.

Викладач має глибоко вивчати і знати характер кожного студента, його позитивні і негативні риси. Це одна з умов правильного, цілеспрямованого й ефективного виховання, навчання і керівництва діяльністю студентів.

Характер студента — це цілісне утворення, яке складається з низки рис, які можна класифікувати за групами. Це, по-перше, група інтелектуальних рис: цілеспрямованості, спостережливості, розсудливості, гнучкості розуму, по-друге, група емоційних рис: упевненості, життєрадісності, бадьорості, по-третє, група вольових рис: організованості, витримки, рішучості, сміливості, дисциплінованості тощо; по-четверте, це група моральних рис: чесності, правдивості, почуття обов'язку, гуманності тощо.

Характери діляться на сильні і слабкі, замкнуті і товариські, суспільно спрямовані й егоїстичні, цілісні і суперечливі. Головне, що розкриває характер студента, – це вчинки і дії, особливо поведінка в колективі, успішність і суспільна робота. Соціально корисна поведінка не завжди свідчить про позитивні риси характеру, оскільки зовнішня поведінка є не завжди адекватною внутрішнім якостям людини. Важливим у виховній роботі є питання про недоліки характеру (лінь, пасивність, замкненість, недисциплінованість, нечесність, жорстокість тощо), причини прояву і способи їх подолання у того чи іншого студента.

Недоліки в характері можуть бути породжені ще до вузу, але трапляється, що негативні риси посилюються або з'являються через невдачі у навчанні, конфлікти, втрату інтересу до майбутньої професії. Подолання недоліків у характері того чи іншого студента є важливим завданням виховної роботи.

Нині є різні підходи до визначення і розкриття індивідуальних психічних властивостей темпераменту і характеру студентів, що може використовувати будь-який викладач: спостереження, тестування, експеримент тощо.

Визначаючи психологічні особливості студентів, важливо дотримуватися деяких правил, наприклад: не приймати реакції міміки і жестів на зовнішні фізичні подразники за прояв внутрішніх психічних станів, на підставі однієї деталі не робити висновків; за показник стану людини в цій ситуації не приймати прояви, сформовані звичкою, не розглядати зовнішню компенсацію фізичних недоліків за показник справжнього стану (так, примружування може бути зумовлено короткозорістю, а не презирливістю). Для спрощення виявлення індивідуальних особливостей студентів, визначення їхніх характерних рис і відповідних методів впливу існують різні класифікації. Залежно від ставлення до навчання, спрямованості пізнавальної діяльності та інших критеріїв виділяють різні типи, що найбільш яскраво відображають певні сукупності характеристик студентів.

Студент має володіти яскраво вираженим вербальним типом інтелекту для успішного опанування гуманітарних професій у закладах вищої освіти. Гуманітарії повинні характеризуватися широтою пізнавальних інтересів, точно співвідносити конкретні й абстрактні поняття і мати розвинуте абстрактне мислення, багатий словниковий запас, який уміти правильно використовувати, добре володіти мовою. Фахівці гуманітарного профілю постійно живуть «у світі слів», тоді як фахівці технічного та природничого профілів більше звертаються до предметного і конкретного світу речей.

Аналіз індивідуальних особливостей студентів ХНЕУ ім. С. Кузнеця проведено за допомогою анкетування, а також використано фрагменти тесту з методики вивчення мотивації до навчання Т. Ільїної³. Методику визначено як спрямування студента до здобуття знань, оволодіння професією або отримання диплома.

Дослідження особливостей сучасних студентів у ХНЕУ ім. С. Кузнеця показало низький рівень мотивації до навчання, спрямованість на отримання диплома, а не на опанування професії, нездатність до самостійної роботи, потребу в постійному стимулюванні й контролі з боку викладачів, недостатню гнучкість та диференційованість навчальної програми.

Індивідуальний підхід у навчанні буде тоді ефективним, якщо індивідуальна й пізнавальна діяльність студентів виступатиме в ролі органічного елемента їхньої самостійної роботи, що пронизує всі етапи навчання. Для ефективної реалізації індивідуального підходу в навчанні необхідно: 1) організувати і проводити індивідуальну навчальну діяльність у межах загальної системи самостійної роботи студентів; 2) формулювати дидактичні цілі, пізнавальні завдання і завдання на індивідуальну навчальну діяльність, адекватно цілям і пізнавальним завданням самостійної роботи з урахуванням конкретних навчальних можливостей студентів; 3) організувати такий

---

³ Ильина Т. И. Методика изучения мотивации обучения в вузе [Электронный ресурс] / Т. И. Ильина. — Режим доступа : <http://testoteka.narod.ru/ms/1/05.html>. — Дата обращения: 13.11.2017. — Название с экрана.

контроль за індивідуальною навчальною діяльністю, який дасть змогу студентам не тільки бачити її результати, а й методично правильно виконувати поставлені завдання; 4) виявляти причини помилок, яких припускаються студенти; 5) забезпечувати формування у студентів мотивів, орієнтирів і ціннісних установок на індивідуально-пізнавальну діяльність на всіх видах аудиторних занять.

Основним принципом індивідуального підходу в навчанні є визнання студента як центрального суб'єкта, що інтегрує й організовує свій процес освіти. Така форма роботи не прив'язана до якогось окремого предмета, вона є складовою творчого процесу під час вивчення будь-якої дисципліни.

Компетентний викладач повинен знаходитися у центрі організації навчальної діяльності, адже від нього залежить вирішення завдання розкриття індивідуального творчого потенціалу студента, перетворення його з об'єкта на суб'єкт, застосування найбільш ефективних методів навчання. Одним із головних завдань компетентного викладача є постійна готовність виступати в ролі еталонного зразкового партнера зі спілкування, завжди готового до взаємодії з кожним студентом, з метою практичного використання знань студентів і прояву їх як особистостей. Цьому сприяє аргументованість думки, оригінальність представлених ідей, пошук нових підходів до відомих явищ, нетрадиційне вирішення пропонованих проблем. Створення сприятливого психологічного клімату, довірливих взаємин між викладачем і студентом є обов'язковою умовою успішної навчальної діяльності, а також розвитку індивідуальності кожного студента.

Висновки

Отже, необхідним є реалізація індивідуального підходу в навчанні як на рівні навчальної програми (збільшення можливостей щодо вибору навчальних дисциплін, графіка навчання), так і на рівні окремого викладача (урахування індивідуальних особливостей кожного студента, урізноманітнення видів завдань, методів стимулювання і контролю). Реалізація індивідуального підходу має відбуватися на всіх етапах навчання, починаючи з адаптації студентів на першому курсі, закінчуючи формуванням повноцінного спеціаліста з певним набором відповідних знань, навичок, стилю пізнавальної діяльності і професійної поведінки.

Інструментом для поглибленого впровадження індивідуального підходу в навчанні на рівні закладів вищої освіти може стати психологічна служба для адаптації студентів першого курсу та вивчення їхніх індивідуальних особливостей, із подальшим використанням отриманої інформації викладачами в процесі навчання, а також для формування академічних груп.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі полягають у тому, що на сучасному етапі розвитку освіти в Україні необхідним є поглиблення реалізації індивідуального підходу в навчанні, зміна застарілих принципів навчання у бік індивідуалізації, сприяння розкриттю потенціалу та формуванню визначеного комплексу характеристик майбутніх спеціалістів, необхідних для опанування певної професії.

Список використаних джерел

1. Выготский Л. С. Собрание сочинений: в 6 т. / Л. С. Выготский. — М. : Педагогика, 1984. — Т. 5. — 369 с.
2. Дrajниця С. А. Диференціація навчання: актуальні проблеми та пріоритетні шляхи реалізації в інтегрованому освітньому просторі ВНЗ / С. А. Дrajниця, О. М. Дrajниця, О. А. Дудар // Збірник наукових праць Хмельницького ін-ту соціальних технологій ун-ту «Україна». — 2010. — № 2. — С. 178–183.
3. Ильина Т. И. Методика изучения мотивации обучения в вузе [Электронный ресурс] / Т. И. Ильина. — Режим доступа : <http://testoteka.narod.ru/ms/1/05.html>. — Дата обращения: 13.11.2017. — Название с экрана.
4. Индивидуальный подход в обучении как основа личностно ориентированного образования [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.profile-edu.ru/individualnyj-podход-v-obuchenii-kak-osnova-lichnostno-orientirovannogo-obrazovaniya-page-9.html>. — Дата обращения: 09.02.2018. — Название с экрана.
5. Лозенко А. Індивідуалізація в умовах традиційної технології навчання: проблеми і перспективи / А. Лозенко // Проблеми та інновації в природничій, технологічній та професійній освіті: матеріали II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (19 квіт., 2016 р.). — Режим доступу : <http://www.cuspu.edu.ua/ua/ntmd/konferentsiy/conf-problemy-ta-inovatsii/sektsiia-6/4723-individualizatsiya-v-umovakh-tradytsiynoyi-tekhnohiiyi-navchannya-problemy-i-perspektivu>. — Дата звернення: 09.02.2018. — Назва з екрана.
6. Педагогическая энциклопедия : в 4 т. / глав. ред. И. А. Каиров, Ф. Н. Петров. — М. : Советская энциклопедия, 1965. — Т. 2: Ж–М. — 912 с.
7. Хромина Т. В. Темперамент и особенности его проявления в учебно-спортивной деятельности студента / Т. В. Хромина. — Хабаровск : Изд-во ДВГАФК, 2008. — 50 с.
8. Чередник О. Індивідуалізація навчально-пізнавальної діяльності студентів як показник розвивального навчання / О. Чередник // Вісник Ін-ту розвитку дитини. — 2011. — № 17. — С. 116–121.
9. Шахмаев Н. М. Дифференциация обучения в средней общеобразовательной школе / Н. М. Шахмаев // Дидактика средней школы ; под. ред. М. А. Данилова, Н. М. Скаткина. — М. : Просвещение, 1975. — С. 251–281.

Natalya Mazhnyk

METHODOLOGY FOR STUDYING THE INDIVIDUAL FEATURES OF STUDENTS IN THE EDUCATIONAL PROCESS

The extremely important aspect of the offsetting of individual peculiarities in the organization of the educational process is highlighted in this article. That is the individualization of the content and process of education in accordance with the students' capabilities. The general description of the individual approach as one of the most important general-pedagogical and didactic principles of education is considered. It is noted that the implementation of an individual approach to learning in modern conditions is very complicated, because a huge availability of teachers does not allow to pay a lot of attention to each student. Therefore, it occurs in the form of differentiation, under which is understood that form of individualization, when the students are similar in certain individual specifics and they are combined into special differentiated groups for separate study. The article deals with the psychological characteristics of the main properties and specifics of the development of students of different courses, which are characterized by the most favorable conditions for their psychological, biological and social development. The analysis of individual specifics of modern students of the Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (KNUE named after S. Kuznets) is carried out by the questionnaire. It contains a fragment of the test of T. Ilyina's methodology of learning of motivation to study and aimed at the determining of the orientation of the student's acquiring of knowledge, getting of master skills or obtaining a diploma. It is noted that surveys show a very low level of student's motivation to study, most of them are motivated to obtain a higher education diploma, a little less for the acquiring of knowledge. The article presents the actions for the effectively implement an individual approach. To introduce an individual approach it is possible to introduce the classes of the adaptation of students, learning of the specifics of their personality, the style of their educational and cognitive activities for the formation of further academic groups for the selection of teachers relevant tasks and methods of influence on the students. In further research it is necessity for the extension of the implementation of an individual approach to learning with the orientation of each student for self-evaluation, their own motivation and initiative in relation to educational activity.